

ЩО ВРАХУВАТИ ГРОМАДАМ ПІД ЧАС ПЛАНУВАННЯ І ВТІЛЕННЯ ПРОЄКТІВ З РОЗВИТКУ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОЇ ГЕНЕРАЦІЇ

11 липня 2024 року ГО «Екоклуб» спільно з Посольством Федеративної Республіки Німеччина у м. Києві з метою сприяти розвитку розподіленої генерації електричної енергії провели захід «Розширення законодавчих рамок для стійкості: шлях до енергетичної децентралізації». Захід зібрав представників органів державної влади, експертів в галузі енергетики, очільників комунальних підприємств та представників органів місцевого самоврядування (ОМС). Другою частиною заходу був візит до м. Житомир з метою ознайомитися із їх напрацюваннями у секторі енергетики та відвідати об'єкти. Будучи в середовищі колег із місцевих та центральних органів влади учасники ділились своїми рекомендаціями щодо посилення громад. Зокрема, контекст стосувався питання розвитку децентралізованої енергетики з відновлюваних джерел.

Як підсумок проведених заходів і дискусій виокремлюємо наступні рекомендації для представників громад, які планують реалізувати проекти з розвитку децентралізованої генерації у рамках стратегії досягнення енергонезалежності.

1. АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ЕНЕРГОСИСТЕМИ ТА ПОТРЕБ ГРОМАДИ

Шлях до енергонезалежності є комплексним та складним. Будівництво однієї генеруючої установки не замінить потреб громади, а будівництво декількох різної потужності може потребувати оновлення ліній, перебудови системи електропостачання тощо. Відповідно, першочергово необхідно провести збір та агрегацію інформації щодо потреб потужностей електрозабезпечення бюджетних і комунальних установ, підприємств та населення. Наступним кроком, відповідно до потреб, має стати пошук оптимальних технологічних рішень забезпечення таких потреб, до яких може належати встановлення сонячних електростанцій, теплових насосів, побудова котельень на біомасі, зміна схеми електропостачання тощо.

2. РОЗРОБКА/ООНОВЛЕННЯ/ПЕРЕГЛЯД МІСЦЕВИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПЛАНІВ ТА СТРАТЕГІЙ

Залучення фінансування як в рамках надання міжнародної технічної чи фінансової допомоги можливе лише за умови наявності зрозумілих та прозорих стратегічних документів в громаді. Зважаючи на прийняття нових загальнодержавних документів Національний план з енергетики та клімату, Стратегія розвитку розподіленої генерації на період до 2035 року, (Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2030) та, власне, значну зміну ситуації щодо енергозабезпечення у зв'язку із війною, закономірним є перегляд діючих місцевих енергетичних планів. При відсутності та складності такої процедури можливим є затвердження локальної енергетичної стратегії, яка відповідатиме як можливостям та потребам громади, так і загальнодержавним документам.

3. ПОБУДОВА КОМАНДИ

Залучення інвестицій і самостійна реалізація проєктів у галузі ВДЕ потребує спеціальних знань та практичного досвіду. Підбір або виховання профільних спеціалістів є чудовою інвестицією в енергетику громади, яка не вимагає великих вкладень. Набуття досвіду може відбуватись як за рахунок встановлення комунікацій між спеціалістами з різних відділів місцевої ради, так і між колегами з різних громад. Зокрема, саме налагодження горизонтальних зв'язків у команді представники Житомирської міської ради визначили як один із важливих чинників в їх успішній роботі з розбудови місцевої енергетики.

4. ЗАЛУЧЕННЯ ДОНОРСЬКИХ ТА ГРАНТОВИХ КОШТІВ

4.1. ВІДСЛІДКУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

ГО «Екоклуб», зокрема, і за підтримки Посольства Німеччини та профільних німецьких організацій на постійній основі проводить конкурси по відбору громад для встановлення генеруючих установок або для підтримки діяльності місцевого самоврядування чи локальних ГО. Інформація щодо інших грантових можливостей публікується на сайтах донорських організацій, фондів, Міністерства енергетики України, Держенергоефективності тощо. Відповідно, системне відслідковування інформації і самостійні звернення профільним спеціалістом до організації, що надають технічну та фінансову допомогу є ключовим фактором успіху залучення коштів.

4.2. ПРОАКТИВНА ПОЗИЦІЯ ТА ЛІДЕРСТВО ГОЛОВИ ГРОМАДИ

Впізнаваність громади у значній мірі залежить від міського голови – його лідерської і проактивної позиції. Законом України покладено на місцеві ради вирішення широкого спектра питань життєдіяльності населення сіл, селищ та міст. З досвіду співпраці з органами місцевого самоврядування над проектами у сфері енергетики, фінансову підтримку найлегше отримати тим громадам, які мають сформовані проектні команди на чолі з міським головою або профільним заступником. Важливу роль при цьому відіграє політична воля керівництва, готовність відкрито співпрацювати з донорами та демонструвати прозорість всіх процесів.

4.3. РЕЛЕВАНТНІСТЬ «КОНКУРС – ПРОЄКТНА ЗАЯВКА»

Гранти – це чудова можливість для українських громад, які в умовах повномасштабної війни потерпають від браку фінансування. Однак допускаючи помилки під час заповнення заявок, вони позбавляють себе можливості залучити кошти на реалізацію довкіллевих, кліматичних та енергетичних проєктів, на які складно отримати фінансування з місцевого чи державного бюджетів. Безумовно, написання заявок є складним завданням, особливо для представників місцевих рад, які не пишуть їх на системній основі. Разом із тим, навіть на початкових етапах можна уникнути типових помилок і цим значно підвищити свої шанси на проходження конкурсу. Ознайомитись із основними рекомендаціями щодо написання заявок можна у статті ГО «Екоклуб», у якій міститься список із 10 ключових порад: https://ecoclubrivne.org/grant_application/

4.4. ПОЧИНАТИ З НЕВЕЛИКИХ ПРОЄКТІВ

Якщо громада ще не мала досвіду реалізації проєктів, краще починати з невеликого проєкту, маючи чітке уявлення стосовно цілей, обсягу і наявних ресурсів. На менший проєкт легше знайти фінансування, а під час його реалізації відповідальні зможуть отримати практичний досвід і розуміння викликів та можливостей.

4.5. ПАРТНЕРСТВО З МІСТА-ПОБРАТИМАМИ

Міста-побратими – це міста, розташовані в різних країнах, між якими існують постійні дружні зв'язки для взаємного ознайомлення з життям, історією та культурою, з метою досягнення кращого взаєморозуміння, зміцнення співпраці та дружби між народами різних країн, а також обміну досвідом у вирішенні схожих проблем, що стоять перед міською владою та організаціями. Співпраця міст полягає в обміні делегаціями, діловими та освітніми можливостями. Побратимство – це дуже гнучкий інструмент. Споріднюватись можуть села, містечка, великі міста. Побратимські зв'язки можуть покривати широке коло питань, залучити багато людей із двох або більше поріднених громад. Вміло налагоджені побратимські зв'язки можуть принести громаді багато користі, в тому числі й фінансування певних проєктів.

5. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЄКТІВ ВЛАСНИМИ СИЛАМИ

► 5.1. «EXIT STRATEGY» ЩОДО ГРАНТОВОГО ФІНАНСУВАННЯ

На заході в основному йшла мова стосовно грантового фінансування проєктів енергетичної трансформації/децентралізації. Але на грантовому фінансуванні неможливо закрити усі відповідні потреби громад. У цьому контексті цікавий досвід реалізації спільного проєкту ГО «Екоклуб» і Посольства Німеччини у м. Дубно Рівненської області, коли за грантові кошти було встановлено сонячну електростанцію на даху лікарні міста, не тільки керівництво міста, але й підприємства і особи змогли переконатися у перевагах такої технології і за свої кошти встановили сонячні панелі у себе. Проєкти, реалізовані за грантові кошти, мають стати якорями, які потягнуть за собою приватні інвестиції.

► 5.2. ВАЖЛИВІСТЬ КОМУНІКАЦІЙ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПИТАНЬ З НАСЕЛЕННЯМ ТА БІЗНЕСОМ

Під час спілкування з керівництвом Житомирської міської ради учасники заходу дізналися, що незважаючи на значні успіхи міста у переході на відновлювані джерела енергії і значно краще забезпечення електроенергією у період, коли решта населених пунктів країни потерпали від відключення електроенергії, мешканці Житомира не до кінця проінформовані про стратегію, плани і успіхи міської ради в енергетичному секторі й сприймають деякі процеси як такі, втручання та вкладень у які не було. Проблема комунікації та популяризації теми енергозабезпечення є не лише в Україні, але й в інших країнах. Відповідні кроки у цьому напрямку могли б допомогти мобілізувати населення і бізнес до реалізації власних проєктів.

► 5.3. ПІДТРИМКА ІНІЦІАТИВ БІЗНЕСУ

Зазвичай найкращим інвестором є локальний інвестор, який забезпечить свої потреби та може водночас закрити невеликий об'єм потреб в електроенергії інших. Звичайно, найкращим стимулом для такого інвестора є фінансова підтримка, що може виражатись не в значних сумах компенсації інвестиції, проте бути важливою для підприємця. Однак, не менш важливою є роз'яснювальна робота серед підприємців щодо можливостей кредитування, державних стимулів, особливостей реалізації проєктів в галузі ВДЕ, що допомогло б їм почати цікавитись та орієнтуватись в тематиці та надалі слугувало трампліном для прийняття рішень.

► 5.4. РОЗВИТОК ЕНЕРГЕТИЧНИХ КООПЕРАТИВІВ

Досвід європейських країн показує, що енергетичні кооперативи можуть стати рушійною силою переходу муніципалітетів на відновлювані джерела енергії. Енергетичні кооперативи є інструментом для забезпечення громад енергією, заробітку коштів та збереження довкілля. Практичні здобутки Німеччини, Італії, США, Австрії, Данії та інших країн, де число таких кооперативів постійно зростає, свідчить про хороші перспективи і для українських громад. Однією з найбільш значущих їх переваг є можливість розпочати комерційну діяльність без залучення зовнішніх джерел фінансування. Залучення багатьох невеликих внесків членів кооперативу може сформувати необхідну для початку роботи суму та гуртувати членів навколо спільної ідеї. Тобто невеликий грошовий внесок, який вкладають кілька або кілька десятків людей, дозволяє втілити проект, реалізація якого досі здавалась складним і недоступним через брак фінансів завданням. Наприклад, будівництво сонячної або біогазової станції чи виробництво солом'яних пелет для обігріву місцевої школи. Наразі за підтримки Німеччини в Україні реалізується проект «Енергетичні спільноти для стійкої України», мета якого передати досвід та підтримати створення енергетичних спільнот в Україні. Більше інформації на сайті проекту: <https://citizenenergy.com.ua>

6. НЕОБХІДНА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ІНІЦІАТИВ ТА ЗМІН

На заході також було обговорено ряд загальних проблем громад та способів їх вирішення, що могли би бути забезпечені з боку держави. Про визначені проблеми необхідно чітко комунікувати громадам на всіх можливих майданчиках, що безумовно призведе до реагування на них.

► ЗАГАЛЬНИМИ, ОДНАК ДОВОЛІ ВАЖЛИВИМИ СПОСОБАМИ ВИРІШЕННЯ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ Є:

6.1. Проведення спеціалізованих роз'яснювальних заходів для органів місцевого самоврядування

Після запровадження будь-яких законодавчих ініціатив необхідним є донесення їх суті та прикладного застосування до громад з метою досягнення ефективності впровадження прийнятих актів. Громади мають бути зацікавлені в цьому, адже деякі механізми, програми, законодавчі ініціативи, через їх комплексність та порядок фіксації у документах, так і залишаються закритими для ОМС чи не використовуються ними в повному обсязі. Натомість письмові або в усні роз'яснення у рамках спеціалізованих заходів від Міністерства енергетики України чи Національної комісії, що здійснює державне регулювання в сфері енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) могли б значно покращити ситуацію зі застосуванням всіх механізмів підтримки чи стимулювання розвитку відновлюваної енергетики на місцях. Більше того, такі роз'яснення зняли б певне навантаження із зазначених органів державної влади, яким не потрібно було б надавати інформацію декілька разів.

6.2. Прямий доступ громад до фінансової підтримки

У поточних умовах війни часто фінансування потребують проекти, які є критично необхідними і повинні бути реалізовані у короткі строки. За таких умов доступ до фінансової підтримки має бути без погодження центрального органу виконавчої влади. Центральний державний апарат володіє інформацією щодо загальних потреб країни в енергетичному секторі та, на жаль, може в цьому контексті не пріоретизувати необхідні для громад точкові потреби, які вимагають нагального вирішення. Прямий доступ до фінансування для громад дозволив би через двосторонню безпосередню комунікацію обґрунтовувати необхідність фінансування того чи іншого об'єкту, з наданням гарантій з боку громад, яких останні зазвичай дотримуються. У свою чергу донори отримували б більш глибоке розуміння проблематики й теж мали б право вибору щодо направлення фінансування, залежно від основоположних цілей певної країни чи організації-донора. Окрім того, очевидно, що двостороння взаємодія, без залучення додаткової бюрократичної ланки, давала б швидші результати на місцях та відповідне скоріше втілення проектів допомоги.

Якщо ви маєте додаткові питання або запити на консультацію, надішліть лист на office@ecoclubrivne.org або зверніться до Наталії Литвин, координаторки проектів ГО «Екоклуб» та Коаліції «Енергетичний перехід»: n.lytvyn@ecoclubrivne.org

